

‘Never let a good crisis go to waste’

— Han Entzinger

Anderhalf miljard kinderen verspreid over de hele wereld gaan door de corona-pandemie niet naar school. Stel je eens voor wat dat op termijn betekent voor de kansen van veel van die kinderen, vooral in ontwikkelingslanden! Voor hen geen thuisonderwijs via internet om de doodeenvoudige reden dat zij geen toegang daartoe hebben. Ongetwijfeld zal een deel van hen als de crisis eenmaal ten einde is niet meer terugkeren naar school: een verloren generatie, die de naweeën van corona nog lang voelbaar zal maken.

Gelukkig is de kans daarop in Nederland aanzienlijk kleiner dan in veel andere landen, al moeten we vrezen dat door corona de kansengelijkheid ook hier eerder zal toe- dan afnemen, zeker op de kortere termijn. Het is al vele malen gesignaleerd in de afgelopen weken: kinderen die al op achterstand staan, worden extra getroffen als zij niet naar school kunnen. De vele alternatieven voor het klassikaal onderwijs die dankzij enorme krachtsinspanningen en een flinke dosis creativiteit van docenten nu als bij toverslag zijn ontwikkeld, bereiken hen minder gemakkelijk dan de kinderen uit meer kansrijke milieus. Zij zijn kleiner behuisd, hebben minder vaak toegang tot onlineactiviteiten, beschikken dikwijls niet over een eigen laptop of hebben ouders die hen niet kunnen helpen omdat die zelf laag zijn opgeleid dan wel de taal niet spreken. Juist voor deze kinderen dreigt – uitzonderingen daargelaten – een razendsnelle terugval in kennis omdat zij onvoldoende worden uitgedaagd. Gewoonlijk is zo’n terugval al goed merkbaar na de zomervakantie, dus laat staan na een lockdown van wellicht enkele maanden.

Toch ben ik op de langere termijn wat minder pessimistisch. Ernstige crises blijken, zeker achteraf bezien, wel vaker een keerpunt te zijn in maatschappelijke ontwikkelingen. Zo zou deze crisis wel eens kunnen leiden tot een blijvend veel intensiever gebruik van digitale middelen in

Deze crisis zou wel eens kunnen leiden tot een blijvend veel intensiever gebruik van digitale middelen in het onderwijs

het onderwijs, en wel in vormen die ook kansarme kinderen ten goede kunnen komen. Digitalisering van het onderwijs zal een meer gedifferentieerde benadering van leerlingen en een toespitsing op specifieke groepen, zoals niet-Nederlandstaligen of vluchtelingen mogelijk maken. Ook voor inburgerings- en volwassenenonderwijs zie ik grote kansen, uiteraard op voorwaarde dat iedereen over voldoende digitale vaardigheden bezit. Vergaderend Nederland leert deze weken de voordelen – alleen al de tijdsbesparing! – van digitaal confereren kennen; in onderwijsland zal de digitalisering hoogstwaarschijnlijk ook een flinke impuls krijgen, zowel in Nederland als ver daarbuiten.

Ook zou deze crisis kunnen leiden tot een herwaardering van beroepen die nu cruciaal blijken om de samenleving niet helemaal tot stilstand te brengen: verpleegkundigen, schoonmakers, maar ook leraren, om maar enkele nieuwe ‘helden van de samenleving’ te noemen. Veel van die beroepen zijn geleidelijk in status gedaald, er is fors op bezuinigd en hun arbeidsvoorwaarden zijn verslechterd, zeker relatief. Nu is gebleken hoe onmisbaar ze zijn, zullen na de crisis de looneisen op tafel komen en zal de druk om die te honoreren groter zijn dan voordien. Voor het onderwijs betekent dit dat structureel meer geld beschikbaar zal moeten komen, en dat geld kan alleen maar tot kwaliteitsverbetering leiden – een oude wens van D66 trouwens.

En tenslotte zien we in deze tijden van spanning en onzekerheid dat veel verwachtingsvolle blikken plotseling weer op de overheid worden gericht. De burger vraagt om krachtig optreden en opeens blijken tientallen miljarden extra aan publieke middelen beschikbaar om nog meer ellende te voorkomen, met name om flexwerkers en middenstanders te compenseren, maar ook om grote bedrijven als de KLM in de lucht te houden (zij het even niet letterlijk). Het neoliberale laissez-faire, zo kenmerkend voor de afgelopen decennia, lijkt plotsklaps een socialer gezicht te krijgen – ook hier een ontwikkeling die D66 alleen maar kan toejuichen.

Verskillende historici hebben erop gewezen dat na een oorlog of een epidemie vaak structurele veranderingen kunnen worden doorgevoerd die onder meer normale omstandigheden onmogelijk leken, vooral doordat de – democratisch gelegitimeerde – greep van de overheid op de samenleving sterker wordt. Dit type veranderingen leidt bijna altijd tot meer kansengelijkheid. Denk aan het Marshallplan en de invoering van veel socialezekerheidswetgeving in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Ik mag niet hopen dat de wereld even berooid uit de huidige coronacrisis tevoorschijn komt als destijds uit die oorlog. Laten we in elk geval het toen ook al door Churchill gebruikte adagium ‘*never let a good crisis go to waste*’ straks goed in gedachten houden. ●

Ook zou deze crisis kunnen leiden tot een herwaardering van beroepen die nu cruciaal blijken om de samenleving niet helemaal tot stilstand te brengen

Han Entzinger is emeritus-hoogleraar migratie- en integratiestudies aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en lid van de redactieraad van *idee*.

Alles in het onderwijs begint bij de docent, zoals in dit *idee* themanummer door *prof. Paul A. Kirschner* wordt gesteld: het medium is ondergeschikt. Zo zullen duizenden docenten het sinds 16 maart niet hebben ervaren. Als gevolg van de corona-maatregelen begint en eindigt alle onderwijs dezer dagen bij een scherm. Via *Teams*, *Zoom*, *Classroom*, *Kaltura* of *Blackboard* moeten het vak, de syllabus, het curriculum en de toets worden uitgerold. Omdat mijn keuzevak aan de universiteit Leiden vorige week van start ging, moest ik er ook aan geloven. Een impressie.

Onderwijs dat begint bij de ~~docent~~ computer

— Mendeltje van Keulen

Als lector (praktijkprofessor) 'Changing role of Europe' is mijn leeropdracht om studenten in het hoger onderwijs te verbinden met de werkpraktijk. Dat doe ik door Europese onderzoeks- en praktijkopdrachten van bedrijven en organisaties – en in het onderwijs. Studenten bedrijfskunde, bestuurskunde, rechten of internationale betrekkingen weten vaak verrassend weinig over hoe de Europese Unie in de praktijk (niet) werkt. Lesstof blijft academisch en abstract: de EU is iets met landen, commissies, ministerraden en parlementen die vergaderen in een driehoek, of was het nu een schaakbord? – affijn: *multilevel governance*, in theorie. De praktijk is natuurlijk dat tienduizenden Nederlanders, miljoenen Europeanen bij bedrijven, gemeenten of kennisinstellingen Europese samenwerking dagelijks handen en voeten geven. Hoe dan?

Dat praktische kennis-hiaat geldt niet alleen studenten. Vaak gehoord na Europa-workshops aan professionals is de verzuchting dat "we dit toch gewoon op school hadden moeten leren?". Dat is nog niet zo eenvoudig. Aan geweldige lespakketten geen gebrek. En in een (overtekende) workshop van Prodemos voor docenten maatschappijleer gaven zij aan hun klas graag meer te willen vertellen over Europese samenwerking. Onderwijs over de Europese Unie leidt ook niet per se tot een positieve

Studenten bedrijfskunde, bestuurskunde, rechten of internationale betrekkingen weten vaak verrassend weinig over hoe de Europese Unie in de praktijk (niet) werkt